

Yukio Mishima'nın "Vatanperverlik" Ve H. Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* Adlı Eserlerinde Batılılaşma Krizi

Westernization Crisis in Yukio Mishima's "Patriotism" and H. Nihal Atsız's *Ruh Adam*

Şeyma KARACA KÜÇÜK¹

ÖZ

Batı'nın ilerlemecilik tecrübesi bağlamında sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik anlamda yaşanan değişimi ve gelişimi işaret etmek için kullanılan modernleşme terimi, Batı-dışı toplumların modernleşme süreci ele alındığında bazı problemleri beraberinde getirmekte ve bu tecrübesi yeterince açıklayamamaktadır. Nitekim bu toplumlarda modernleşme, kültürel bir ikilik ve kriz ortamı doğurmuştur. Japonya ve Türkiye bu açıdan benzer özellikler gösterir. Batı etkisi altında modernleşme sürecinden geçen ve "Batı dışı" çevreler olarak nitelendirilen Japon ve Türk toplumlar, Batı'nın idealize edildiği bir ortamda geleneksel ve Batılı unsurlar arasında zihinsel bir karmaşaya ve ikileme maruz kalmışlardır. Bu krizi Japon yazar Yukio Mishima'nın (1925-1970) "Vatanperverlik" (1961) hikâyesinde ve H. Nihal Atsız'ın (1905-1975) *Ruh Adam* (1972) adlı romanında görmek mümkündür. Her iki eserde de modernleşme, Batılılaşma politikasıyla birlikte izlendiğinde değişen siyasal, sosyal ve kültürel yapıyla birlikte kaotik bir ortama sebep olmuş ve Batılılaşma karşıtlığını doğurmuştur. Bu değişime Mishima ve Atsız da milliyetçi kimlikleriyle tepki göstermiş ve bu tepkilerini kurguladıkları karakterler üzerinden yansıtmışlardır. Bu anlamda eserlerdeki karakterlerin Batılılaşma karşıtlıkları kendilerini öldürmeye varacak bir kriz ortamı etrafında şekillendirilmiştir. Bu çalışmanın amacı yazarların hayatı ve edebi ürünleri arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak Yukio Mishima'nın "Vatanperverlik" ve H. Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* eserlerindeki modernleşme/Batılılaşma krizini tecrübe eden karakterleri incelemek ve yazarların milliyetçi kimliklerini eserlerine nasıl yansıttıklarını karşılaştırmaktır. Böylece Batı-dışı toplum olarak anılan Japon ve Türk toplumunun modernleşmesinde yaşanan kriz ortamını da tartışmaktır.

Anahtar kelimeler: Yukio Mishima, H.Nihal Atsız, "Vatanperverlik", *Ruh Adam*, modernleşme, Batılılaşma

ABSTRACT

The term modernization, which is used to refer to social, cultural, economic, and technological change and development in the context of the progressive experience of the west, brings along certain issues when examining the modernization process of non-western societies. Thus, it cannot adequately explain this experience. In fact, the modernization experienced by these societies has introduced an environment of cultural duality and crisis. In this regard,

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

Şeyma KARACA KÜÇÜK (Dr. Öğr. Üyesi),
Hitit Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu,
Yabancı Diller Bölümü, Çorum, Türkiye
E-posta: seymakaracakucuk@hitit.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0134-7001

Başvuru/Submitted: 22.05.2023

Revizyon talebi/Revision requested:

22.08.2023

Son revizyon/Last revision received:

25.09.2023

Kabul/Accepted: 25.09.2023

Atıf/Citation: Karaca Küçük, Şeyma. "Yukio Mishima'nın "Vatanperverlik" Ve H.Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* Adlı Eserlerinde Batılılaşma Krizi." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turckology* 33, 2 (2023): 815-838.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1300529>

Japan and Turkey share similarities. Japanese and Turkish societies, which underwent the modernization process under the influence of the west and were described as non-western environments, were exposed to mental confusion and dilemma between traditional and western elements in an environment in which the west was idealized. This crisis can be observed in a short story by Japanese writer Yukio Mishima (1925–1970) entitled "Patriotism" (1961) and a novel by H.Nihal Atsız (1905–1975) entitled *Ruh Adam* (1972). In both works, when pursued alongside the policy of westernization, modernization has caused a chaotic environment with changing political, social, and cultural structures, which ultimately resulted in opposition to westernization. Mishima and Atsız also react to this change through their nationalist identities and reflect on these reactions through the characters they fictionalized. In this sense, the anti-westernization oppositions of the characters in these works are situated in a crisis environment that could even lead them to suicide. This study aims to compare how Yukio Mishima in "Patriotism" and H.Nihal Atsız in *Ruh Adam* depict the influence of modernization/westernization on the characters and how the authors reflect their nationalist identities regarding the fact that a relationship exists between the personal lives of the writers and their works. Thus, it seeks to discuss the crisis environment experienced in the modernization of Japanese and Turkish societies, which are frequently referred to as non-western societies.

Keywords: Yukio Mishima, H.Nihal Atsız, "Patriotism", *Ruh Adam*, modernization, westernization

EXTENDED ABSTRACT

The term modernization depicts the emergence of individualism and nation states with industrialization and capitalism; It includes a series of social changes and transformation, which resulted in the supremacy of rights, freedom, and, accordingly, the secular legal system. In addition, modernization is a term that is mentioned with westernization and, thus, in fact, demonstrates a mental transformation experienced in the axis of western culture. As Selçuk Esenbel argues, in "Japan, Turkey and the World of Islam," although the terms westernization and modernization pertain to certain structural changes, they are insufficient for reflecting the psychological and mental states of societies defined as "non-western" in this process of change. This inadequacy in explanation also renders examining the causes of sociological and psychological tension created by traditional and western elements in Japanese and Turkish societies difficult. Japanese and Turkish societies, which underwent the modernization process under the influence of the west and were described as non-western environments, were exposed to mental confusion and dilemma between traditional and western elements in environments in which the west was idealized. In this sense, the suicide of Lieutenant Shinji in Japanese writer Yukio Mishima's story "Patriotism," and that of Captain Şeref in Turkish writer Nihal Atsız's novel *Ruh Adam* reveal the idealized values adopted in both societies. In these works, values, such as honor and sacrifice, a nation is idealized, and the disciplined stance of soldiers together with the warrior spirit is identified with the traditional national identity. However, these values transform into tension-inducing elements for the modernizing and westernizing Japanese and Turkish societies. The reason is that changing political and social structures in both works are identified with modernization and westernization and perceived as a threat to the traditional social structure. For this reason, seeking an answer to the question of the definition of modernization for both societies and under which conditions the death of the characters occurred is necessary. In this respect, the suicides of both characters, which occurred in the context of idealized values, can also shed light on the modernization experience of the two societies.

Another aspect of this study, which emphasizes the modernization and westernization experience of the societies through the characters, is the ideas of the writers about westernization that occurs due to modernization. Mishima and Atsız, by pointing out that their societies are in danger of losing their cultural identity due to modernization and westernization, are of the opinion that their culture and civilization should be preserved. Accordingly, the characters they constructed denote a cultural and psychological tension experienced by the society to which they belong. In this context, the reaction of both characters to westernization sheds light on the modernization and westernization experiences of two dissimilar societies. The aspect that unites Yukio Mishima and Nihal Atsız is that they bear a nationalist attitude and criticize the destruction of their cultural identities due to westernization and reflect this idea in their works. Both authors associate the experiences of their societies with westernization and modernization with a crisis that leads to the death of Lieutenant Shinji and Captain Şeref. In this respect, the thoughts and evaluations of the two writers on tradition and western culture are also important in terms of recognizing the social and psychological tension that feeds the idea of the westernization crisis reflected in their works.

These texts are remarkable, because the writers experience westernization as a crisis, which is also reflected by the characters they fictionalized. In this regard, a relationship exists between the authors and their literary products. This study analyzes this relationship in the context of the relationship between the author and the literary works by applying the positivist analysis method. This relationship indicates that anti-westernization corresponds to a similar historical and social process in the context of modernization experience.

This study introduced the term modernization and the problems related to its use from the view of non-western countries. It then provided general information on the modernization process of Japan and Turkey to understand the conflict experienced by the two countries. It also discussed changes due to westernization in both societies. In the following section, the study compares the attitudes of Mishima and Atsız toward westernization in the context of the cultural crisis created by these changes. The last section focuses on the westernization crisis in “Patriotism” and *Ruh Adam* through the characters as a projection of the views of the authors on westernization. Thus, the relationship between the literary works of the two authors and their lives is compared in the context of westernization.

Giriş

Modernleşme terimi sanayileşme ve kapitalizmle birlikte bireyciliğin, hak ve özgürlüklerin ve buna bağlı olarak siyasi, sosyolojik ve iktisadi bir dizi toplumsal değişim ve dönüşümü içerir. Bunun yanı sıra modernleşme, Batılılaşmayla birlikte de anılan¹ ve dolayısıyla Batı kültürü ekseninde yaşanan zihni dönüşüme işaret eden bir terim olagelmıştır. Ancak söz konusu iki terimin de sorunlu yanları bulunmaktadır. Esenbel'e göre gerek Batılılaşma gerekse de modernleşme terimleriyle birlikte sanayi ekonomisinin gelişimi, kapitalizmin ortaya çıkışı, ulus devletin kuruluşu, laiklik gibi sosyal dönüşümlerin dinamiğinde Batı kültürünün etkisi vurgulanmaktadır.² Diğer yandan sadece Batı ilerlemeciliğini referans alan bu yaklaşım, "Batı dışı" diye tabir edilen toplumların modernleşme tecrübesini anlamak adına sorun taşır.³ Ona göre, Batılılaşma ve modernleşme terimleri birtakım yapısal değişikliklere işaret etmekle birlikte özellikle "Batı dışı" diye tarif edilen toplumların bu değişim sürecindeki psikolojik ve zihni durumunu yansıtmada yetersiz kalmıştır.⁴ Zira her iki terim de "Japonya ve Türkiye gibi kültürel seçmeciliğin modernitenin vazgeçilmez ögesi olduğu toplumlarda yaşayan bir birey için Batı kültürünün zihinsel ve duygusal içeriğinin yöresel, mahalli, eski kültürden oluşan, "gelenek" kapsamında tanımlanan kültür öğeleri karşısında edindiği anlamın ne olduğunu pek açıklayamamıştır"⁵. Açıklama konusundaki bu yetersizlik aynı zamanda Japon ve Türk toplumlarında geleneksel ve Batılı unsurların yarattığı sosyolojik ve psikolojik gerilimin sebeplerini de görmeyi zorlaştırmıştır. Batı etkisi altında modernleşme sürecinden geçen ve "Batı dışı" çevreler olarak nitelendirilen Japon ve Türk toplumlar Batı'nın idealize edildiği bir ortamda geleneksel ve Batılı unsurlar arasında zihinsel bir karmaşaya ve ikileme maruz kalmışlardır.

Yukio Mishima ve H. Nihal Atsız'ı ortak noktada birleştiren de milliyetçi bir tutum sergileyerek, Batılılaşmanın kendi kültürel kimlikleri üzerinde yarattığı tahribatı eleştirmeleri ve bunu da eserlerine yansıtma larıdır. Dolayısıyla Japon yazar Yukio Mishima'nın "Vatanperverlik" ve Türk yazar H. Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* adlı eserlerini Batılılaşma krizi bağlamında karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışmada söz konusu metinleri dikkat çekici kılan, her iki yazarın Batılılaşma karşıtlığını -kendi hayatlarına ve çatışmalarına sözcülük etmek üzere- kurguladıkları karakterler aracılığıyla yansıtma larıdır. Metinler arasında doğrudan bir etkileşim olmamasına karşın söz konusu bu benzerlikte, her iki yazarın hayatı ve edebî eseri arasındaki ilişki ve buna paralel olarak içinde buldukları toplumsal dinamikler de önemli bir rol oynamaktadır.

1 Fahrettin Altun, "Modernleşme Kuramı ve Gelişme Sorunu," *Divan Dergisi*, 8 (2000): 164.

2 Selçuk Esenbel, *Japan, Turkey and The World of Islam*, (UK: Global Oriental, 2011), 163.

3 Esenbel "Batı-dışı" kavramını kullanırken imtina etmektedir. Zira bu kavram moderniteyi Batı'yla özdeşleştirmektedir. Oysa Ona göre sadece Batı değil hepimiz değişik şekillerde modernitenin kurucuları ve "davetsiz misafirleriyiz"dir. Bk. Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, (İstanbul: İletişim yayımları, 2021), 244.

4 Esenbel, *Japan, Turkey and The World of Islam*, 163.

5 Esenbel, "Türk ve Japon Modernleşmesi: 'Uygurlık Süreci' Kavramı Açısından Bir Mukayese," *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı. 84 (2000): 21.

Karşılaştırmalı edebiyat kapsamındaki bu çalışmada pozitivist inceleme yöntemiyle yazar ve edebî eseri arasındaki ilişki değerlendirilmektedir. Bu ilişkide ise yazarların Batılılaşma karşıtlığının, modernleşme tecrübesi bağlamında benzer bir tarihsel ve toplumsal sürece tekâbül ettiği görülür. Zira Mishima ve Atsız, Batı-dışı diye tarif edilen toplumlarda yaşamaları itibarıyla 20. yüzyılın ortalarında ivme kazanan modernleşmeyi, gelenek-yerel kültürel unsurlar ve batılı değerler arasındaki çatışma şeklinde konumlandırır. Bu çatışmayı anlamak için çalışmamızda öncelikle Japonya ve Türkiye'nin modernleşme sürecine yönelik genel bir bilgi verilmektedir. Batılılaşma ile beraber her iki toplumda yaşanan değişimler ele alınmaktadır. Bir sonraki bölümde bu değişimlerin yarattığı siyasi, toplumsal ve kültürel kriz ortamıyla birlikte Mishima ve Atsız'ın kendi hayatlarında, modernleşme ve Batılılaşma ile ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Son bölümde ise iki yazarın metinleri ve kendi hayatları arasındaki ilişki karşılaştırılmış böylece yazarların içinde buldukları toplumda yaşanan Batılılaşma krizinin söz konusu eserlerdeki izi sürülmüştür.

Modernleşme Sürecinde Batı Kültürü Etkisindeki İki Toplum: Japonlar ve Türkler

Gerek Japon gerekse de Osmanlı tarihinde Batı ile olan ilişkiler oldukça eskiye dayanır. Japonların Batı ile olan münasebeti 15. yüzyıla kadar uzanır ve 1868'de Meici restorasyonu köklü bir siyasi, iktisadi ve toplumsal değişim öngörür.⁶ Bundan önce dış ilişkilerde kapalılık politikasıyla ve ülke içindeki katı düzenlemelerle bilinen Tokugawa siyasası bulunmaktadır. Meici Japonları ise ilk dönemlerinde Batı uygarlığını ve bilimsel gelişmeleri hem yakından takip etmiş hem de çağdaşlaşmanın bir yolu olarak görmüştür. "Meiji Restorasyonu olarak anılan modernleşme politikasında ağırlık, geri kalmış Japonya'ya Batı kültürünün ve Batılı modern düşüncenin bir an önce kazandırılmasına yöneliktir."⁷ Esenbel Meiji Hükümeti'nin modernleşme programının "güçlü ordu, zengin ekonomi, aydınlanma ve açılma" sloganları üzerine kurulduğunu belirtmektedir.⁸ Ancak yine de bu programın "yerel sembollerle" uyuşmayan yönleri vardır. Çünkü Meiji döneminin uygarlaşma misyonu farklı unsurların bir araya gelmesinden oluşur. Bunlar "Saf batıcı reform politikaları, milliyetçi ideolojinin saf Japon kamusal imajlarıyla karşıt dengesi, son olarak, Japon ve Batılı olanın kültürel tutarlılık eksikliğiyle birleştiği "gerçek dünyadır."⁹ Feodal Tokugawa düzeni çöktükten sonra Meici döneminde her ne kadar Batı uygarlığını benimseme yolunda gayretler içselleştirilmeye çalışılsa da bu sürecin sonunda milliyetçi sesler yükselmiş ve Batılılaşma hareketine itiraz edilmiştir.¹⁰ Zira özel hayat ve kamusal alan arasında farklı kültürlerin benimsenmesi; kılık kıyafette yaşanan değişimlerden

6 Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, 110.

7 Aki Yasuo, "Japonyada Modernleşme ve Kadın: Raiteu Hiratsuka Örneği," (yüksek lisans tezi., İstanbul Üniversitesi),2004, 27.

8 Esenbel, "Türk ve Japon Modernleşmesi: 'Uygarlık Süreci' Kavramı Açısından Bir Mukayese,"23.

9 Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*,128.

10 Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, 120.

mekânsal düzenlemelere kadar Batı kültürünün çeşitli biçimlerde alınılması, çağdaş birey açısından birtakım psikolojik gerilimler yaratmıştır. Tüm bunlar aynı zamanda Japon toplumunda Meici döneminden günümüze dek "iki kültürlüleşme"¹¹ sebebiyle yaşanan gerilime de ışık tutmaktadır. Esenbel'e göre Batı kültürüyle yüzleşen birçok Japon entelektüelin kaleme aldığı eserler de bu gerilimden beslenmektedir. Bu anlamda çalışmamızda yer alan Japon yazar Yukio Mishima'nın intiharına kısa da olsa yer veren Esenbel'e göre, onun bu intiharını "uygarlığın [yani] Japon kültürel kimliğinin Batı uygarlığı ile karşılaşmasından kaynaklanan ızdırap olarak okumak" mümkündür.¹² Zira Yukio Mishima, intiharını "modernitenin materyalizmi altında Japonya'nın öz kültürü ve ruhunu kaybettiği iddiası ile gerçekleştirmiştir."¹³ Esenbel'in bu değerlendirmesi -Mishima'nın intihar sebebini farklı boyutlarıyla aydınlatmasa da- yaşanan toplumsal süreci ve gerilimi izah etmek bakımından önem arz eder.

Aynı gerilimi Türk modernleşmesi sürecinde de görmek mümkündür. Zira Osmanlı'da da 19. yüzyıl itibarıyla Avrupa ile olan temaslar neticesinde eski ve yeni değerler arasında bir ikilem yaşanmaya başlamıştır. Bundan önce ıslahat hareketleri kapsamında matbaa çalışmalarıyla birlikte Batının ilim ve tekniğini izlemeye başlayan Osmanlı, tıp medreseleri ve mühendishaneleri gibi çeşitli kurumlarda yenileşme modelleri uygulamıştır. Ancak askerî yenilgiler ve mali anlamda çöküş gibi devletin gerilemesine yol açan etkenler tüm bunlara sebep olan süreci gözden geçirmeyi zorunlu kılmış ve reformlar yapılmasının ardındaki itici güç hâline gelmiştir. 19. yüzyılda Tanzimat Fermanı'yla birlikte ise sosyal ve hukuki zeminde yapılan birtakım değişiklikler söz konusudur. Tanzimat kelimesi, Türkçede "düzenlemeler" anlamına gelmekte ve Türk tarihinin Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı'dan esinlenen çok sayıda siyasi ve sosyal reformların gerçekleştirildiği bir dönemi (1839-1878) belirtmek için kullanılmaktadır. Bu ferman aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğunun modernleşmesi yönünde önemli bir adımın atılmış olduğuna işaret etmektedir.¹⁴ Zira söz konusu düzenlemeler, Avrupa'daki birçok hükümleri içermekte ve Osmanlı teb'asının bütününe eşit haklardan yararlanmayı önermektedir. Aynı zamanda sosyal ve kültürel hayatı da etkileyen bu dönem sadece askerî ve idari yapıyla ilgili olmayıp aynı zamanda zihniyette ve günlük kültürde yaşanan bir değişimi de içermektedir.¹⁵ Söz konusu değişim ise sosyal ve kültürel hayatta bir sarsıntı yaratmıştır. Bu sarsıntıyla beraber aydınlar, Batılılaşma meselesine eğilmişlerdir. İslamcılık, Osmanlıcılık, Batıcılık ve Türkçülük gibi düşünce hareketleriyle birlikte Osmanlı'nın siyasi ve sosyal durumuna yönelik söylemler yeni fikrî gelişmeler sağlamıştır. Bunların arasında Türkçülük ve Turancılık, çok

11 Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, 123.

12 Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, 135.

13 Esenbel, *Japan, Turkey and The World of Islam*, 163.

14 Şerif Mardin Türk modernleşmesinin seyrine ilişkin olarak kaleme aldığı makalelerden oluşan *Türk Modernleşmesi* adlı kitabında Batı'yı bir model olarak izleyen Osmanlı'nın modernleşme tecrübesini daha çok Batılılaşma kavramı ekseninde ele alır. Bk. Şerif Mardin, *Türk modernleşmesi Makaleler 4*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013).

15 Mardin, *Türk modernleşmesi Makaleler 4*, 13. Ayrıca Bk. İlber Ortaylı, *Batılılaşma Yolunda* (İstanbul: Merkez Kitaplar, 2007), 124.

uluslu bir yapının sarsılmasına paralel, Osmanlı’da Türklüğe ilişkin “kök ve mekân arayışını” beraberinde getirmiştir.¹⁶ Türkçülük hareketi farklı görüşleri barındırmakla birlikte “Türk tarihinin her yönüyle ele alınması” fikriyle bütünleşmiş -Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise- “yanlış Batılılaşma” politikasına karşı eleştiriler yöneltmiştir.¹⁷ Bu anlamda Türkçülük ideolojisi etrafında birleşen *Atsız Mecmuası*, *Orhun*, *Ötüken* gibi dergilerde Türkçülük ile ilgili temel meseleleri değerlendiren Atsız’ın da Batı’nın sadece ilim ve tekniğinin alınması, “Türk kültür ve medeniyetinin korunması” fikrini benimsediği görülür.¹⁸ Türk milliyetçiliğinin seyrinde önemli bir rolü olan Nihal Atsız’ın, Türkçülük ideolojisi bağlamında Türk kültürü ve medeniyetini yeniden diriltmek amacını edindiğini söylemek mümkündür.

Gerek Japon gerekse de Türk toplumunun modernleşme süreci göz önünde bulundurulduğunda, Batılılaşma karşıtı iki entelektüelin –Mishima ve Atsız’ın- dünyayı nasıl idrak ettikleri, modernleşme ve batılılaşmayı nasıl algıladıkları ve aşırı milliyetçi kimliklerini nasıl inşa ettikleri sorusu önem taşır.

Batılılaşma Karşıtı Milliyetçi İki Yazar: Yukio Mishima ve Nihal Atsız

Asıl adı Kimitake Hiraoka olan Yukio Mishima, 1925 yılında Tokyo’da doğar. Köklü bir samuray ailesinden gelen ve babaannesinin yanında yetişen Mishima, *Bir Maskenin İtirafı* (1949), *Aşka Susamak* (1950), *Yasak Renkler* (1953), *Dalgaların Sesi* (1954), *Altın Köşk Tapınağı* (1956), *Denizi Yitiren Denizci* (1963) gibi eserler kaleme almıştır.¹⁹ Eserlerinin çoğunda ölüm, yalnızlık, yabancılaşma gibi temalar kullanan Mishima’nın iç dünyası da onu bu temaları işlemeye yönelten çatışmalar barındırır. Özellikle ölüm düşüncesi, onun hayatının neredeyse her karesine sinen bir özellik gösterir. Bu anlamda Devrim Çetin Güven’in “Doğumunu Hatırlayan, Ölümünü Hazırlayan Yazar: Yukio Mişima” adlı makalesi “yaratıcı” ve “sıradışı” bir yazar olarak Mishima’nın “doğum” ve “ölüm düşüncesini” yazma ve tecrübe etme biçimi bakımından ele alması yönüyle dikkat çekicidir.²⁰ Güven’e göre, yazarın ilk yazdığı eserlerinden olan özyaşam-öyküsel romanı *Bir Maske’nin İtirafı*, Mishima’nın kendi doğumuyla ilgili gözlemlerini barındırırken, sonraki eserleri de kendi hayatına hikâyesine koşturarak ilerler. Bu anlamda Mishima’nın küçükken, “bunalımlı” ve şiddet eğilimli babaannesiyile yaşadığı süreçte, ölüme bedenen ve ruhen de yakın olduğunu vurgulayan Güven, yazarın çocukluk travmasına değinir. Mishima henüz dört yaşındayken kafasını yere sertçe çarpması sonucunda “kahverengi bir sıvı kusar.” Nabzı atmadığı için öldüğü düşünülür. Kucağında oyuncaklarıyla kefenlenen Mishima, altını ıslattığında aslında ölmediği fark edilir. Böylece “doğum-ölüm-

16 Bahattin Çatma, “II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülük (1908-1913)” (Doktora tezi., İnönü Üniversitesi, 2018), 192.

17 Ozan Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı* (İstanbul: Ötüken yayınları,2017), 119.

18 Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*, 119.

19 Nuray Akdemir, *Japon Edebiyatında Varoluşçuluk Akımı Etkileri*. (Ankara Üniversitesi, 2012), 17.

20 Devrim Çetin Güven, “Doğumunu Hatırlayan, Ölümünü Hazırlayan Yazar,” *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi* 16 sayı. 92 (2020): 56.

yeniden doğuş döngüsü" onun yazarlık hayatına damgasını vurur.²¹ Mishima'nın bu döngüyü *Bereket Denizi Dörtlemesi*'nde yansıttığını belirten Güven, bedensel bakımdan da yazarın kendi hayatında bu döngüyü takip ettiğini söyler.

Tüm bunlar onun ölümü hem ruhen hem de bedenen ne denli içselleştirdiğini gösterir. Onda ölüm bir "arzu" halini alır. Bu anlamda bir başka çalışmasında, Mishima'nın hayatını sinemalaştıran Schrader'in "Dört Bölümde Bir Hayat" filmine odaklanan Güven'e göre bu "yaşam-öyküsel film, Mishima'nın ruhundaki, hayatındaki ve eserlerindeki "ölüm tutkusunu"nu temsilleştiren bir içeriğe sahip olduğundan ötürü, filmin türü "ölüm-hikâyesi" olarak yeniden adlandırılmalıdır."²² Dolayısıyla ölüm, Mishima'nın ruhunun derinliklerine kadar nüfuz eden; kök salan bir düşünce, bir arzu halini almıştır. Şüphesiz bahsi geçen travmatik tecrübeler -yani doğumunu hatırladığını söylemesi, otoriter ve bunalımlı bir babaanneyle geçen çocukluk dönemi, çocukken ölümü tecrübe etmesi- onun iç dünyasında ölüm düşüncesinin tohumlarının nasıl ekildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu tohumlar onun ilerleyen yaşlarında -bireysel olduğu kadar toplumsal yönüyle de- ölüm düşüncesine farklı açılımlar kazandırır. Zira hayatına Japon geleneğinin bir unsuru olan seppuku ile son veren Mishima'nın intiharında gelenek ve modernite çarpışması da önemli bir rol oynar. Bu anlamda aşırı milliyetçi bir tutum içinde olan Mishima'nın intiharının toplumsal yönü, Japonya'nın geçirdiği modernleşme süreciyle ilgilidir. Samuray değerleri taraftarı olan Mishima, soylu geleneği ayaklar altına aldığı düşüncesiyle Japonya'nın Amerika'yla yaptığı San Francisco Antlaşmasına (1951) karşı çıkmaktadır.²³ Bu antlaşmaya göre Japonya, sadece savunma amaçlı bir ordu kurabilecektir. Japon geleneksel değerlerine ve ruhuna derinden bağlı olan Mishima için imparatorun gücünü sembolik bir düzeye taşıyan, Japonya'nın savaşçı ruhunu yansıtmayan bu anlaşma bir hayal kırıklığı anlamı taşır.

Bunun üzerine Mishima 25 Kasım 1970'de, Kalkan Topluluğu'ndan bir grupla, Savunma Kuvvetleri'nin Tokyo'daki Ichigaya Kampı'nı ziyaret eder. Bu grup, Komutanı sandalyesine bağlar. Mishima, imparatorluğun haklarının yeniden tesis edilmesi için hazırladıkları manifestoyu ve taleplerini okur. Japonya'nın silahlanmasını yasaklayan savaş sonrası anayasayı suçlar. Manifestosunda ulusun onurunu ayaklar altına alındığından, imparatorun hak ettiği yerde olmadığından bahseden Mishima, Japon değerlerinin, geleneğinin, tarihinin korunması gerektiğini söyler.²⁴ Ancak balkondan ordudaki askerlere sesini duyuramaz. Siren sesleri, helikopter sesleri ve bağırışmalar konuşmasını engeller. Bunun sonucunda Mishima, balkondan içeriye geçerek kendine harakiri uygular.

Japon gelenek ve değerlerini savunan ve intiharını da törensel bir şekilde gerçekleştiren Mishima, toplumunun onurunu ve geleneksel değerlerini koruma görevini bir nevi intiharı

21 Güven, "Doğumunu Hatırlayan, Ölümünü Hazırlayan Yazar,"57.

22 Devrim Çetin Güven, "The Film Adaptation of Yukio Mishima's Three Novels and His Shocking "death-story" in Schrader's A Life in Four Chapters," *RumeliDE*, sayı. 24 (2021): 1125.

23 Japonya 1946 yılında yeni anayasa ile birlikte İmparator'un devlet üzerindeki egemen rolünün sembolik düzeye taşınmasıyla modernleşme sürecine paralel olarak sekülerleşme sürecini de hızlandırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk: Altun, "Modernleşme Kuramı ve Gelişme Sorunu",174.

24 Henry Scott Stokes, *The Life and Death of Yukio Mishima*, (New York: Cooper Square Press, 2000).46.

vasıtasıyla politik bir izaha dönüştürür. Bu konuda Murat Belge *Militarist Modernleşme* adlı çalışmasında Mishima'nın “geç kalmış bir Japon milliyetçisi” olduğuna dikkat çekerek “Japonya'ya yüklenen koşulların (silahlanmasının engellenmesi gibi) ve bundan öte, toplumun Batılılaşarak kendi benliğini kaybetmesinin sıkıntısını yaşadığını” belirtir. Bu suretle Mishima bir “Japon silkinmesi, canlanması için kendini(...) feda eder.”²⁵

Mishima'nın uyguladığı harakiri; ölümü kutsayan, idealize eden ve Japon geleneğinde samurayların belli koşullar altında bulduklarında hiç tereddüt etmeden başvurdukları bir ölüm felsefesinin izlerini taşır. Hagakure olarak bilinen ve samuraylıktan rahipliğe geçmiş olan Jocho Yamamoto'nun (1659-1719) öğretilerini kapsayan bu felsefe hakkında Mishima'nın da *Hagakure: Samurayın Yolu*²⁶ adlı bir eser kaleme almış olması dikkat çeker. Zira Mishima'nın dünya görüşü bu felsefeyle yakından ilişkilidir. Hagakurenin samuray ilkelerine dayandığını, samurayın işinin ölüm olduğunu belirten Mishima'ya göre ölüm samurayın en büyük motivasyon aracıdır.²⁷ Ancak özellikle modern dönemde ölüm, bir motivasyon aracı olmaktan çıkarılmıştır. Mishima'ya göre hagakure “ruh ıstırabına etkili bir ilaç” sunarken “modern dönemin barışçıl karakteri” insanları bu ilacı almaktan alıkoymaktadır.²⁸ Bundaki en büyük etken ise “modern toplumlarda ölümün anlamının sık sık unutulmasıdır. Günümüzde modern birey, ilerleme ve özgür olma kaygısıyla “rasyonel hümanizmin” etkisi altında kalmakta, ölümü sürekli ötelemekte ve onu adeta bilincinden silmektedir.²⁹ Bu bakımdan Mishima, ölüm ve hayatın modern birey için bir çelişki arz ettiğini, modern toplumların ölüm dürtüsünü sürekli baskılayan bir yol izlediğini düşünür. Ölüm, tereddüt etmeksizin ne geçmişe duyulan bir üzüntü ne de geleceğe ilişkin bir kaygı taşımadan alınması gereken bir karardır. Bu yönüyle “hayat ve ölüm arasında seçim yapılması gerektiği bir anda, sorunu basitçe ani ölümü seçerek çözmemizi öğütlemektedir.”³⁰ Dolayısıyla ölümün ne gerekçeyle doğacağı da önem taşımaktadır. Bu anlamda hagakure felsefesinde, aşk ve ölüm arasında bir ilişki kurulduğu dikkati çekmektedir.

Mishima, hagakure felsefesinin üç özelliğini ele alır ve bunlardan birinin “aşk felsefesi” olduğunu belirtir. Bu felsefede kadın ve erkek arasında yaşanan tutkulu bir aşkın “saf ve iffetli ise” vatan aşkı görünümü aldığından bahseden yazar, bu aşk anlayışının özellikle Togugawa Dönemi'nin sonlarında “İmparatorluk Aşkı” diye adlandırıldığı vurgular. Dolayısıyla hagakure felsefesinde aşk anlayışı “saf, içgüdüsel, doğrudan bir ideal için çalışmayı ve gerekirse ölmeyi ön gören bir samimiyetten doğan sağlam bir inanca dayanmaktadır.”³¹ Bu durumu Mishima “Japonya'da vatan sevgisi gibi başka bir şey olmadığı söylendiğinde abartılmış olmaz” cümlesiyle destekler ve bireysel dairedeki aşkın “imparatorluk aşkına” evrilmesiyle

25 Murat Belge, *Militarist Modernleşme Almanya Japonya ve Türkiye*.(İstanbul: İletişim Yayınları,2012).476.

26 Yukio Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, çev. Arzum Erken, (Ankara: UKM yayınları,1995).

27 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 31.

28 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 28.

29 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 32.

30 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 41.

31 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 41.

asıl mahiyetine kavuşacağını vurgular.³² Bu itibarla hagakure felsefesinde idealize edilen aşk anlayışı, yine idealize edilen bir ölümlle birlikte değerlendirilir.

Bunun yanı sıra ölüm düşüncesinde özgür iradenin rolüne değinen Mishima, "Özgür iradenin ifadesi, kişinin onurunu korumasıdır"³³der. Ölümü idealize eden bu bakış açısı hakkında Mishima şu konuya dikkat çeker: "Burada, bir savaşı kazanmakla, geleneksel intiharı gerçekleştirmeyi eşit şekilde onurlu bulan tipik Japon bakış açısı görülmektedir. İntiharın olumlu şekli sayılan harakiri Batı'daki gibi bir yenilgi işareti değildir."³⁴ Mishima'yı Japon tarihini, geleneklerini ve ruhunu yüceltmeye iten de, onun özgürlük fikrinin aslında Batı'nın dışladığı ölüm algısından uzak olmasıdır. Çünkü ona göre "ölüm eşittir özgürlük formülüdür." Böyle bir geleneğe yaslanan Japon kültürü, modern dönemin ölüm dürtüsünü baskılayan, bireyin özgürlük kaygısını sürekli besleyen yapısına karşıt olduğundan kişiyi bir açmaza da sürükler. İşte bu yüzden geleneğin sembolü olan "imparatora ve ülkesine bu kadar bağlılık sergileyen bir yazar için, içinde bulunduğu ortam katlanılması güç bir ortamdır."³⁵ Böyle bir atmosferde Mishima'nın ölüme ilişkin fikirleri netleşir. O, edindiği toplumsal idealler bakımından hagakure öğretisinin ve samuray geleneğinin ölüme ilişkin bakış açısını taşır. Onun, Batı etkisi altında kalan Japonya kültüründe kendi kimliğini baskılamak zorunda kaldığından ve "askeri geleneğe dönmeyi bir saplantı"³⁶ haline getirdiğinden bahseden Damien Flanagan'ın tespiti bu açıdan önem arz eder. Nitekim Flanagan'a göre bir zamanlar militarist rejimin kısıtlayıcı yapısı içinde olan insanlar, şimdi özgürlüklerini ilan etmişlerdir. Ancak bununla birlikte "tarihin doğal akışından kopmuşlar ve yersiz-yurtsuzluk onların içlerinde büyüyen bir his haline gelmiştir."³⁷ Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Mishima'nın intiharında modern uygarlığın ölümü baskılayan yönüne bir tepki olarak samuray değerlerine bağlılığının ve hagakure felsefesinin izleri de vardır.

Türk edebiyatında Türkçülük hareketinin öncülerinden olan Nihal Atsız'ın Yukio Mishima'yla karşılaştırılmasını sağlayan en önemli unsur, Atsız'ın da Mishima gibi milliyetçi bir kimlikle ön plana çıkması; bunun yanı sıra Türkiye'nin modernleşme ve Batılılaşma sürecinde yaşadığı kültürel kimlik kaybına itiraz etmesidir. Toplumun milli değerlerine, Türk tarihinin birliğine vurgu yapan Atsız, Türkçülük ideolojisini hayata bakış açısının önemli bir unsuru haline getirmiştir. Kendisini "Türkçüyüm. Türkçülük milliyetçiliktir. Irkçılık ve Turancılık da bunun şumulüne dâhildir" şeklinde tanımlayan³⁸ Atsız'a göre Türkçülük "Türk uyruğunun kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve istiklali ile Türklüğün her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması

32 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 40.

33 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 44.

34 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, 44.

35 Nuray Akdemir, "Japon Edebiyatında Varoluşçuluk Akımı Etkileri." (Yüksek Lisans Tezi., Ankara Üniversitesi, 2012), 21.

36 Damien Flanagan, *Yukio Mishima* (UK: Reaktion Books, 2014).

37 Flanagan, *Yukio Mishima*, 19.

38 Nergişhan Tekin, *Nihal Atsız* (İstanbul: Kariyer yayımları, 2016), 127.

ülküsüdür.”³⁹ Atsız’ın Türkçülük fikri, bir büyüklük ülküsü üzerine kuruludur. Büyüklük ülküsü ise yine Ona göre büyük fedakârlıklarla açıklanabilir.⁴⁰ Bu noktada Atsız’ın bir Türk birliği kurulması idealine paralel olarak sık sık kullandığı fedakârlık kavramının üzerinde durulması gerekir. Zira Türkçülük bir büyüklük ülküsü olduğuna göre ölüm gibi büyük bedeller isteyebilecek bir idealdir. Büyük bir ülkü olan Türkçülüğe bu açıdan bakıldığında Atsız’ın fedakârlık ile ilgili düşüncesi daha da netleşir. Ona göre “büyük ülküler kan ve can vergisi iste[r]...Dünyada en büyük hak yaşamaktır. Ülküler, insanları bu haktan vazgeçirebilecek kadar büyük ve kuvvetlidir.”⁴¹ Bu bakımdan Atsız, Türk medeniyetinden uzaklaşmasına yol açacak her unsuru büyük bir tehlike olarak görür. Dolayısıyla ideolojik tutumu neticesinde, Cumhuriyet dönemi ile birlikte “muasır medeniyete” ulaşma parolası ışığında Batı medeniyeti dairesi içerisine girme arzusunun karşı çıkılmaktadır.⁴² Batılılaşmayı kültürel birliği ve benliği yok edici olarak gören Atsız, eleştirilerini aynı zamanda Cumhuriyet inkılaplarına yöneltir. Sadece ilim ve tekniği değil, eğitim, ahlak, giyim kuşam gibi unsurlar üzerinde de etkili olmaya başlayan Batılılaşma projesi Atsız’ın arzu ettiği bir durum değildir. “Tarihin Barışmaz Düşmanları” (1950) adlı makalesinde “Batı’yı taklit ederken yalnız yol, okul ve fabrikaya değil, daha çok balo ve kokteyl partileri yurdumuza soktular” ifadesine yer veren Atsız’a göre, Batı’nın ilim ve tekniğinin değil; hayat tarzının medeniyetimize sokulması “medeni bir bocalamaya” sebep olacaktır.⁴³ Bu yüzden Cumhuriyet dönemi politikalarını çoğu zaman eleştiren Atsız, Cumhuriyet dönemi Batılılaşma vizyonuna karşı çıkmaktadır. ⁴⁴ Ona göre Türk birliğinin tesis edilmesinin önünde bir engel olarak duran Batı taklitçiliği, toplumun disiplinini bozmakta ve düşmanların eline fırsat vermektedir. Bu noktada Atsız’ın disiplin ilkesi gelenek, şeref gibi değerlerle özdeşleşerek özellikle de askerlik mesleği bağlamında Türk medeniyetini koruyucu bir kalkan görevi görür. Zira “disiplinli millet; hayat telakkisi, mukaddesatı, zevki, bayramı, kaderi ve hatta kılığı ve takvimi belli millet demektir”⁴⁵ Atsız’ın “İlericiler” adlı yazısında özellikle askerlik disiplinini medeniyetle ilişkilendiren görüşleri de önem taşır. Ona göre disiplin, medeniyetin getirdiği bir davranış şeklidir. Medeniyetin doğurduğu meseleler birçok fedakârlık gerektirdiğinden insanlar hürriyetlerinden, haklarından ve çıkarlarından vazgeçmek suretiyle bu disipline uyarlar.⁴⁶ Hürriyet tanımına farklı bir bakış açısı getiren Atsız, modern ideolojinin çıkış noktalarından biri olan bireycilik ve özgürlük gibi anlayışlara da itiraz eder. Ona göre davranış hürriyeti geri kalmış toplumların işidir. Hürriyetin sınırsızlığı ise hayvanlara mahsustur.⁴⁷ Toplumsal değerleri incelemek adına gerektiğinde bireyin kendi

39 Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*, 267.

40 Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*, 266.

41 Atsız, *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*. (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2011),151.

42 Tekin, *Nihal Atsız*, 219.

43 Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*, 114.

44 *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*, 114.

45 Cihan Özdemir, *Atsız Bey Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul, Ötügen yayınları, 2007), 54.

46 Atsız, *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*, 153.

47 Atsız, *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*, 153.

hürriyetinden dahi vazgeçmesi gerektiğini savunan Atsız, dönemin Batı'nın bireyi esas alan ve hak ve hürriyetlere vurgu yapan modern ve Batılı ideolojisine karşı çıkar.

Diğer yandan Atsız'a göre teknik bakımdan ilerleyen ancak Batı'yı tüm cepheleriyle kendi medeniyetine sokmayan milletler de vardır. Bu anlamda Atsız'ın "Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz" adlı makalesinde Batılılaşmayı eleştirirken Japonya'yı örnek göstermesi ve Japonlar'ın Batı'nın kötü cihetlerini almaksızın ilerlediklerini belirtmesi⁴⁸ dönemin Türkçülük anlayışının Japon toplumuna dair algısını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ancak kültürel erozyona uğramadığı düşünülen Japonya'nın, yine milliyetçi olan Japon bir entelektüel nazarında durumun hiç de öyle olmadığı görülür. Nitekim Mishima, Japon kültüründeki yerli unsurların modern dönemde uğradığı değişime itiraz etmekte ve kültürel bakımdan da Japonların zihin dünyasında yaşadığı bocalamayı eleştirmektedir. Bu noktada Atsız'ın, örnek gösterdiği bir toplumun üyesi olan Mishima'yla benzer bir kaderi paylaşması ilginçtir. Öyleyse modernleşme ve Batılılaşmanın her iki Doğu toplumu için sadece "ilerleme" fikri üzerinden açıklanamayacağı; sosyal, kültürel ve psikolojik boyutuyla nasıl tecrübe edildiğinin değerlendirilmesi gerektiği aşikârdır. Edebi eserler ise bu durumu incelemek adına önemli bir işlev görmektedir.

Bu açıdan yaklaşıldığında Japonya'nın ve Türkiye'nin modernleşme ve Batılılaşma ekseninde geçirdiği toplumsal değişim sürecinin yansımaları Mishima'nın ve Atsız'ın fikir dünyasında bulmak mümkündür. Her iki yazarın savaştığı ruhu; onur ve şerefi yücelten görüşleri, içinde buldukları toplumun Batı etkisi altındaki modernleşme sürecine karşıt bir doğrultuda gelişir. Milliyetçi söylemlere başvuran yazarlar, bireysel ideallerden ziyade toplumsal idealleri önceler. Toplamlarının, modernleşme ve Batılılaşma etkisiyle kültürel kimliklerini kaybetme tehlikesi yaşadıklarına dikkat çeken Mishima ve Atsız, kendi kültür ve medeniyetlerinin korunması gerektiği görüşündedir. Buna bağlı olarak da eserlerinde kurguladıkları karakterler hem kendi hayatlarında modernleşme ve Batılılaşmaya dair fikirlerini yansıtmakta, hem de bağlı oldukları toplumun yaşadığı kültürel ve psikolojik gerilime sözcülük etmektedir. Bu bağlamda "Vatanperverlik"te Teğmen Shinji, *Ruh Adam*'da ise Yüzbaşı Şeref ve Selim Pusat'ın etrafında gelişen olay örgüsü hem yazarların hem de farklı iki toplumun modernleşme ve Batılılaşma tecrübesine ışık tutmaktadır.

"Vatanperverlik" ve *Ruh Adam*'da Batılılaşma Krizi

Genç bir askerinin ve karısının intiharını konu edinen "Vatanperverlik" adlı hikâyenin tarihsel arka planında Japonya'da 1936 yılında gerçekleşen ve "26 Şubat Olayı" diye bilinen bir süreç yer alır. Bu sürecin yaşanmasındaki sebep, 1912 yılında Meici İmparatoru öldükten sonra parlamenter sisteme geçilmesi ve Avrupa tarzı değişimlerin ulusun çöküşünün tek gerekçesi olarak görülmesidir. Ülkede ekonomik anlamda yaşanan olumsuzluklar da baş gösterince

48 Atsız, "Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz," 1932 yılında Atsız Mecmua'da yayımlanmıştır. <https://huseyinnihalatsiz.com/makale/ayni-tarihi-yanlisliga-dusuyoruz>

askeri birliklerden bir grup isyan hareketi başlatır.⁴⁹ 1930’lu yıllar Japonya’da militarizmin hâkim olduğu yıllar olduğundan ordu içinde de hizipleşmeler vardır.⁵⁰ Böyle bir ortamda 26 Şubat’ta imparatorluk taraftarları olan askeri bir grup darbe girişiminde bulunmuş; bunu da “ulusal kültürün, Japon ruhunun ve manevi saflığın korunmasını” talep ettikleri gerekçesiyle gerçekleştirmişlerdir.⁵¹

Hikâyede de söz konusu bu darbe girişimine gönderme yapılır. 26 Şubat akşamı gelen bir telefon sonrası genç asker Teğmen Shinji evden ayrılır. Karısı Reiki, kocasını beklediği sırada radyodan askerlerin isyan hareketinde bulunduğu haberini alır. 28 Şubat’ta eve dönen genç asker, arkadaşlarının isyan hareketi başlattığını ve kendisinin de darbe girişiminde bulunan arkadaşlarına karşı koymak üzere emir alacağını anlar. İki askeri grup arasında yaşanabilecek bu çatışma genç askerin intiharına yol açan olay olur. Bunda Teğmen Shinji’nin hayat tarzı, değerleri ve imparatorluğa duyduğu sadakatin de önemli bir rolü vardır.

Teğmen Shinji’nin ve karısı Reiki’nin evlilikleri geleneksel Japon değerleri üzerine kurulu bir ilişki biçimiyle ön plana çıkar. Çift, imparatorluk fermanına bağlılıklarını her sabah imparatorun fotoğrafının karşısında eğilerek gösterir. Bir görev bilinciyle yürütülen evlilikte özellikle Reiki’nin asker eşine karşı tutumu son derece dikkat çeker. Zira normal bir eşten öte bir askerin eşi olmak bu evliliğin temel belirleyici unsurudur. Shinji’nin, asker arkadaşlarını öldürmek zorunda kalacağını öğrendikten sonra verdiği ölüm kararında eşi de onun yanında yer alacak ve intihar edecektir. Bu noktaya kadar Teğmen Shinji’nin imparatora olan bağlılığı ve ülkede yaşanan darbe girişimi onun siyasi görüşlerini belirgin kılar. Aynı zamanda intiharına zemin hazırlayan olayların da anlaşılmasına olanak tanır.

Aynı şekilde Nihal Atsız’ın *Ruh Adam* adlı romanında da Yüzbaşı Şeref’in intiharının arka planında mevcut siyasal rejimden duyulan bir huzursuzluk söz konusudur. Yüzbaşı Şeref, Cumhuriyet rejimine karşıdır ve bu karşıtlığı onun vatan haini olarak adlandırılmasına sebep olur. Bu itibarla “Vatanperverlik”e benzer şekilde *Ruh Adam*’da da kurgulanan tarihsel süreç Türkiye’deki belli bir döneme tekabül eder. “Turancılık”la ilgili mahkemelerin görüldüğü bu süreç, Atsız’ın kendi hayatından da bir kesiti yansıtır. Atsız’ın, *Ruh Adam*’ın kurgusu ve kendi hayatıyla olan bağlantısı hakkında söyledikleri ise bu bakımdan dikkat çeker:

Romandaki şahısların hiçbiri muhayyel değil. Yalnız bir iki yerde, iki kişi tek şahıs veya bir kişi, iki üç şahıs olarak gösterilmiştir. Vak’alar da sahihtir ama çoğu temsili olarak anlatılmıştır... Bu roman yaşanmış bir romandır. Hemen hemen bütün şahıslar gerçektir(...)O romanda, hayal olan pek az şey vardır. Hakikatler biraz sembolik biçimde yazılmıştır.⁵²

49 Naoki Inose; Hiroaki Sato, *Persona A Biography of Yukio Mishima*, (USA: Stone Bridge Press, 2012), 366.

50 Taner Sabancı, “Meiji Restorasyonunun Askeri Kökenleri Ve Japonya Militarizminin 1930’lardaki Darbe Girişimleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme,” *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, sayı.13 (2018):299.

51 Taner Sabancı, “Meiji Restorasyonunun Askeri Kökenleri Ve Japonya Militarizminin 1930’lardaki Darbe Girişimleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme,” 299.

52 Ahmet Bican Erçileşun, *Atsız Türkcülüğün Mistik Önderi* (Ankara: Panama Yayınları, 2018),496.

1944 yılında "İrkçılık-Turancılık" davasında yargılanan Atsız ve arkadaşlarının, rejime aykırı İrkçılık ve Turancılık gayeleri güden(...) memlekete zararlı ideolojilerini tahakkuk ettirmek yolunda teşkilatlı şekilde çalışan kişiler olduğu kanaatine varılmıştır.⁵³ Devlet hizmetinden bir süre uzaklaştırılan Atsız, 31 Mart 1947 tarihinde beraat etmiştir.

Bu bilgiler ışığında, Atsız'ın yargılanma süreci *Ruh Adam*'ın kurgusundaki Yüzbaşı Şeref'in yargılanmasıyla benzerlik gösterir. Krallık taraftarı olan Yüzbaşı Şeref'e göre Cumhuriyet, büyük kumandan yetiştirmek bakımından kifayetsizdir. Rejim karşıtı tutumu yüzünden mahkemeye çıkarılan Şeref'in "kralcı olmak için tarihin en muhterem simalarını bir kere düşünmek kâfidir"⁵⁴ şeklindeki ifadesi de onun siyasi duruşunu göstermektedir. Nitekim tarihteki önemli şahsiyetlere olan bakış açısını kralcılık taraftarı bir bakış açısıyla yorumlaması Yüzbaşı Şeref'in gelenek yanlısı bir tutum izlediğini de gösterir. Şeref'in intihar kararı almasındaki etken de mevcut dünya görüşüne karşılık mahkemenin verdiği karardır. Askerlik mesleğinden men edilen Yüzbaşı Şeref için bu durum ölümden farksızdır. İşte bu yüzden romanda Yüzbaşı Şeref, savunduğu değerlerin kaybıyla yüzleştiği vakit intihar kararı alır. Mesleğinden men edildiğini öğrenen Şeref; "Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum"⁵⁵ şeklinde bir not bırakarak silahla kendini vurur. İftiraya uğradığını düşünen ve askerlikten uzaklaştırılan Yüzbaşı Şeref'in intiharı bu bağlamda Teğmen Shinji'nin intiharı gibi askerlik mesleğiyle bağlantılı olarak gelişen bir ölümdür. Bu anlamda her iki askerin de mevcut siyasal durumu kabullenemedikleri ve bunun neticesinde siyasi düşünceleri doğrultusunda kendilerini bir çatışma içinde buldukları görülür. Eski siyasal düzenin, geleneği ve idealleştirilen değerleri temsil ettiği; yeni siyasal rejimin ise modernleşme ve Batılılaşma hareketlerinden etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda her iki askerin intiharı, geleneksel değerlerin ve bu değerlere sözcülük eden askerlik mesleğinin aşırı içselleştirilmesine dayalı ölümler olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla her iki karakterin kendisini öldürmesi aynı zamanda modernleşmeye ve Batılılaşmaya bir tepkidir. Bu çatışma ortamı "Vatanperverlik"te Teğmen Shinji'nin intihara karar verdiği süreçten intihar ettiği ana kadar evlilik hayatıyla birlikte teferruatlı bir şekilde gösterilirken *Ruh Adam*'da Yüzbaşı Şeref'in yaşadığı çatışma romanda ön plana çıkarılmaz. Zira Atsız'ın da romanın gerçekliğinden bahsederken söylediği gibi bazı şahsiyetler sembolik olarak romanda yer almaktadır ve Şeref bu bakımdan sembolik bir değeri yani "şeref"i temsil etmektedir. Romanda çatışma ortamının merkezî konumunda olan karakter ise, Şeref'in mahkemeye birlikte çıkarıldığı ve onunla aynı siyasi düşünceleri taşıyan asker arkadaşı Selim Pusat'tır. Onun askerlik değerleri ve özel hayatı arasında yaşadığı çatışma, kurgudaki gelenek ve modernleşme/Batılılaşma arasındaki ikilemi yansıtmaktadır.

Nitekim Selim Pusat, Şeref'le birlikte "vatan haini" diye adlandırılan bir askerdir. Ancak Selim Pusat bu suçlamayı kabul etmemektedir. Ona göre asıl vatan haini olanlarsa bir zamanlar

53 Özdemir, *Atsız Bey Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*,29.

54 H. Nihal Atsız, *Ruh Adam*. (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2011), 49.

55 Atsız, *Ruh Adam*,50.

“krallığa sadakat yemini” verdiği halde şimdi “Cumhuriyetçi” olanlardır.⁵⁶ Mesleki hayatı ve siyasi fikirleri doğrultusunda yirminci asrı iğrenç bulduğunu söyleyen; “bu iğrenç “asırda yaşamaktansa Mete Han zamanında dünyaya gelmiş olmayı tercih ederdim”⁵⁷ diyen Selim Pusat ise roman boyunca kendini öldüremez ancak adeta bir ruh gibi dolaşır. Askerlik ve vatanla ilgili idealleri devam ederken kendini birtakım bireysel hazların kısılcığında bulması da toplumsallık ve bireysellik arasındaki karşıtlığı güçlendirir. Özellikle Selim’in eşinin liseden öğrencisi olan Günteli adlı bir kıza âşık olmasıyla yaşadığı bunalımın askerlik ideallerinin önüne geçmesi romanda eleştirilir. Bu anlamda Selim Pusat’ın “bir türlü hayatına son veremeyişi” ile Şeref’in “intiharı arasındaki tezatlık”⁵⁸ da ortaya çıkar. Yüzbaşı Şeref’in hayalinin sık sık Selim Pusat’ın karşısına çıkması, onu yaşadığı bu bireysel aşk acısı yüzünden uarması ve asıl üzülmeye gerekenin kaybettiği askerlik mesleği olduğunu hatırlatması da toplumsal değerlerin bireysel değerlerden çok daha üstün olduğu fikrine işaret eder. Selim, bireysel ve bencil bir tutum izleyerek askerlik mesleğinin disipliniyle hareket etmez ve Günteli’ye âşık olur. Böyle bir durumda O, bir ölüyü andırarak ruh gibi yeryüzünde dolaşırken; Şeref, yüceleştirdiği askerlik mesleğine duyduğu sadakatten dolayı intihar eder. Bu durum Yüzbaşı Şeref’i, toplumsal kaideleri temsil eden askerliğe ve disipline verdiği aşırı önem bakımından ruh sahibi bir karakter konumuna taşır. Nitekim intihar eden Yüzbaşı Şeref’in hayaleti Selim’e şöyle seslenmektedir; “Senin her zaman düşüneceğin şey askerliğindir. Rütbeni alabilirler, ordudan kovabilirler ama askerliğini alamazlar. Askerlik rütbe ve elbise değil, ruhtur. İstirap çekmek istiyorsan öyle bir kıızı sevmek yerine bir bölüğü kumanda edemediğini düşün, yeter!”⁵⁹ Şeref bir yandan bu tür ikazlarda bulunurken diğer yandan da Selim’in hayatından yavaş yavaş çıkmaya başlar. Selim’le olan dostluğu da bitme noktasına gelir. İlk olarak, Selim’in Yüzbaşı Şeref için yaptırdığı mezar taşındaki “Arkadaşım Şeref” ibaresindeki “arkadaşım” sözcüğü doğaüstü biçimde kaybolur. Sonra Selim’in masasının üzerinde duran ve Yüzbaşı Şeref’e ait olan bir resim, çerçeveden çıkarılmış vaziyette durur. Üstelik resmin hemen altında “Ümitli yolun başında arkadaşım Pusat’a” şeklindeki yazı artık bulunmuyordur. Elvis’e göre tüm bunlar Yüzbaşı Selim Pusat’ın her şeyden daha kıymetli gördüğü askerliği bir ‘kıza’ değişmesiyle şerefini kaybettiğinin bir göstergesidir.⁶⁰ Bu bakımdan ismiyle müsemma olan Yüzbaşı Şeref’in intihar kararı, romanda toplumsal kaideleri göz önünde bulundurarak şerefli bir duruş edindiği fikri üzerine temellendirilmektedir. Bu fikrin ön plana çıkmasında ise, Atsız’ın Turancılık davasından sonra geçirdiği buhranlı yılların etkisi olduğu görülür. Dolayısıyla romanda bir bunalım halinde olan Selim Pusat da Atsız’ı temsil eder. Atsız’ın önceden Selim Pusat imzasıyla *Orkun* dergisinin 36. sayısında yer aldığını belirten Ercilesun, onun askerî

56 Atsız, *Ruh Adam*, s.37.

57 Atsız, *Ruh Adam*, 37.

58 Nazan Bekiroğlu, *Ruh Adam Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi*. 2020, <http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/ruh-adam-romani-uzerine-birtahlil-denemesi>

59 Atsız, *Ruh Adam*, s.235.

60 Ahmet Elvis, “Nihal Atsız’ın Ruh Adam Romanında Yer Alan Tip ve Karakterlerin İncelenmesi,” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı 32. (2012), 255.

meselelere dair yazılar kaleme aldığını da ekler.⁶¹ Bu durumdan yola çıkarak Atsız'ın Turancılık davası görüldükten sonra buhranlı yıllar geçirdiğini belirten Ercilesun, Atsız'ın öğretmen olan eşi Bedriye Hanım'ın evlerine gelen öğrencilerinden birine âşık olmasıyla birlikte ağır bir suçluluk duygusuna kapıldığını ifade eder.⁶² Romanda Selim Pusat'ın eşi Ayşe Pusat'ın da eşinin öğretmen olması ve evlerine gelen Günteli adlı öğrenciyeye duyduğu aşk Atsız ve Selim Pusat arasındaki benzerliği kuvvetlendirir. Bunun yanı sıra romanda Selim Pusat'ın hastalanmasıyla Atsız'ın geçirdiği dizanteri arasında da ilişki vardır. Ercilesun'a göre "bu aşk yüzünden Atsız kendisini ağır bir suçlu, büyük bir günahkâr kabul etmektedir" Atsız'ın "Şiddetli ateş ve halsizlik" şeklinde geçirdiği bu rahatsızlık Selim Pusat'ta da görülür.⁶³ Tüm bunlar, romandaki çatışma ortamının Atsız'ın hayatından bir kesite tekabül ettiğini gösterir. Dolayısıyla Yüzbaşı Şeref'in askerliği bir onur ve şeref meselesi şeklinde algılayarak intihar etmesi, Atsız'ın siyasi duruşu ve öncelendiği değerlerle ışık tutarken; Selim Pusat'ın bireysel aşk hikâyesi ise onun toplumsal kaideleri ertelediği bir süreci ön plana çıkarır. Bu anlamda romanda benimsenen ve olumlu olarak gösterilen değerlerin bireysel bir aşk değil, mesleği uğruna gerçekleştirilen bir ölüm olduğu görülür. Bu ölüm, modernleşme ve Batılılaşmanın yarattığı kriz ortamına eklenir. Özellikle Yüzbaşı Şeref'in ölümünün "şanlı"⁶⁴ olarak nitelendirilmesi ölümüyle birlikte geleneksel değerlerin de kutsallaştırıldığını gösterir. Bu da gelenek ve modernite arasındaki çatışmayı kuvvetlendirir.

Aynı durum Mishima'nın "Vatanperverlik" adlı öyküsündeki Teğmen Shinji'nin intiharı için de geçerlidir. Yüzbaşı Şeref'in intiharı için "şanlı" ifadesi kullanılırken aynı şekilde Teğmen ve eşinin intiharı da "şanlı" bir ölüm olarak nitelendirilir.⁶⁵ Üstelik bu ölümün kutsal bir tarafı da vardır. Shinji ve eşinin bir "zevk" olarak gördükleri bu eylem, "İlahi gücün ve adaletin himayesinde" gerçekleşmektedir.⁶⁶ Çiftin "kahraman" olarak nitelendirilmesi de cesaret ve kararlılıklarını göstermesi bakımından önemlidir.⁶⁷

Romanda belirli bir inanç ve değerler sistemine dayalı olarak ölümün bu denli arzulanması ironiye mahal vermeyecek bir biçimdeki sunuş tekniğiyle kurgulanmıştır. Bu konuda Flanagan da "öyküde ironinin hiçbir şekilde var olmadığını," Teğmen ve eşinin "mutlak bir sadakat"⁶⁸ çerçevesinde imparatora bağlılıklarını sergilediklerini belirtir. Bu ölüm kararı Teğmen Shinji

61 Ercilesun, *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*, 494.

62 Ercilesun, *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*, 518.

63 Ercilesun, *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*, 518.

64 Atsız, *Ruh Adam*.71.

65 Mishima, "Patriotism," çev. Geoffrey W. Sargent (UK:New Directions Publishing, 1995),102.

66 Mishima, "Patriotism," 102.

67 Teğmen Shinji'nin kendisini öldürmeden önce kurduğu "kahramanlık" düşü hakkında Güven, Mishima'nın "Batı edebiyatına özgü "romantik kahramanlık" ile "Japon samuray masalları" ve "romantize edilmiş, onura dayalı samuray etiğinin nihilizmi" arasında kurduğu terkibe yönelik motifleri eserine taşıdığını belirtir. Ayrıntılı bilgi için bk. Devrim Çetin Güven, "How Has the Nobel Prize Affected the Canonisation of Japanese Literature," *Folklor/Edebiyat Dergisi*, sayı 27.(2021), 936.

68 Flanagan, *Yukio Mishima*, 176.

için kendisini bir “savaş alanına” atmaktan farksızdır. ⁶⁹Ancak Shinji, vatanını seven birisi olmasına rağmen aynı hassasiyete ülkesinin sahip olup olmadığını sorgular. O ve eşi kendilerini “o büyük” olarak gördükleri ülkeleri uğruna öldürürken ülkeleri bu ölümü “önemseyecek midir”⁷⁰ Shinji’nin kendi intiharına ülkesinin vereceği tepkiyi aklından geçirmesi ve bunun öyküde bir soru işareti olarak yer alması Japonya’nın dönemin siyasal ve sosyal durumuna ilişkin bir eleştiridir. Ülkesini seven ve bunun için canını ortaya koyduğunu düşünen birinin, ülkesiyle ilgili soru işaretleri taşıması aslında milliyetçi değerleriyle ön plana çıkan Shinji’nin ülke yönetimiyle çatışma içinde olduğunu ima eder. 26 Şubat Olayı’nın “Vatanperverlik” adlı öykünün tarihsel ve sosyal boyutunu oluşturduğunu vurgulayan Ali Volkan Erdemir de “Fact and Fiction Japanese Social Norms in Mishima Yukio’s “Patriotism” adlı çalışmasında Shinji’nin intiharıyla imparatora ve vatanına bağlılığını sergilediğini belirtir.⁷¹ Bu anlamda Shinji ve eşinin aldığı intihar kararı 26 Şubat Olayı’nda imparatorluk yanlısı kesimin darbe girişiminde yaşanan çatışma ortamına ışık tutar.

Ulusal kültür ve Japon geleneksel değerleri ile dönemin modernleşme ve Batılılaşma politikalarının karşıtlık arz ettiği bir dönemde imparatorluk yanlısı bir tutum içinde olan Shinji’nin intiharı, Yüzbaşı Şeref’inkine benzer biçimde aslında Batılılaşma ve modernleşmeye karşı duyulan tepkinin bir göstergesidir. Bu tepkiyi doğuran ise onların askerlik mesleğini geleneksel değerlerin koruyuculuğuyla özdeşleştirmeleridir. Bu değerleri aşırı içselleştiren her iki karakter de yeni siyasal düzeni kabullenemediklerinden dolayı ülkelerine bağlılıklarını intihar ederek gösterirler.

Bu bağlılığın bir diğer göstergesi ise her iki eserde aşka ve evliliğe yüklenen anlamdır. Bu anlamda “Vatanperverlik” de Teğmen’in ve eşinin evlilikleri vatanseverliklerinin milli değerlerle örtüştüğü bir zemin olarak kullanılır. Zira Shinji’nin ve eşinin evlilikleri, onların kutsadığı geleneksel ve milli değerlerinin bir izdüşümüdür âdeta. İse Tapınağı’ndan bir tabletle İmparator’un resmini yan yana bulunduran bu çift, her gün tazeledikleri ve yine kutsal gördükleri ikram suyuyla dini ritüeller gerçekleştirerek evliliklerini geleneksel bir dairede sürdürürler. İmparator’un Eğitim Fermanı’nda geçen “eşler birbirleriyle uyum içinde olmalıdır” ilkesine sadık kalan bu çift, ölümleri söz konusu olduğunda da aynı uyumu devam ettirir. İntihar etmeye karar verdiklerinden kendilerini öldürünceye kadarki süreci hiçbir “özel önem atfetmeden geçirmeleri,” yani gündelik işleri yapmaları ve hatta hiçbir tereddüt emaresinin olmayışı öyküde özellikle vurgulanır. ⁷² Eşi Reiko, Sihinji’nin ölme kararlılığını yüzünden okur” ⁷³Teğmen Shinji’nin intiharına eşlik etmek için izin isteyen eşinin bunu gayet sade ve hiçbir abartı katmadan sorduğunun anlatılması da yine çiftin intiharlarında sergiledikleri kararlılığı

69 Mishima, “Patriotism,”111.

70 Mishima, “Patriotism,” 104.

71 Ali Volkan Erdemir, “Fact and Fiction Japanese Social Norms in in Mishima Yukio’s “Patriotism,” *Ankara Üniversitesi Dil Tarih –Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (2014). Sayı 54, 371.

72 Mishima, “Patriotism,” 99.

73 Mishima, “Patriotism,”104.

gösterir. ⁷⁴ Teğmen Shinji hiç “tereddüt etmeden” eşine; “bu gece karnımı keseceğim”⁷⁵ der ve adım adım bu eyleme doğru yürür. Zira ağzından çıkan “her kelimeye ölüm yerleşmiştir.”⁷⁶ Bu anlamda intihara giden süreçte iradi kararlılığa aşırı derecede önem verilmesi Mishima'nın ilgi duyduğu ve geleneksel Japon toplumunun savaşıcı sınıfını oluşturan samurayların yaşantısının ve hagakure felsefesinin bir yansımasıdır.

Nitekim Mishima da *Hagakure: Samurayın Yolu* adlı kitabında bir samurayın karar verdiğinde hiçbir tereddüt göstermeksizin kendini öldüreceğinin altını çizer. ⁷⁷ Bunun yanı sıra öyküdeki kadına bakış açısı da hagakure öğretisindeki kadının konumunu yansıtır. Zira Teğmen Shinji intihar etmeden önce karısına baktığında “hayatını sevdiği her şey uğrunda feda ettiği değerleri görür.”⁷⁸ Teğmen Shinji bu değerleri “İmparatorluk Kurumu, Ulus, Ordu Bayrağı” olarak açıklar.⁷⁹ Dolayısıyla Shinji'nin eşinde tecessüm eden tüm bu değerler aşkın bireysel bir haz boyutunda kalmayıp vatan aşkına dönüştüğü hagakure felsefesinden izler taşır. Bu yönüyle de aşk ve ölüm arasında idealize edilmiş bir örüntü kurulur.

Teğmen Shinji'nin imparatorluk yanlısı bu tavrı Mishima'nın aşırı milliyetçi kimliğini yansıtır. Bunun yanı sıra Kalkan Topluluğu üyeleriyle birlikte Japon değerlerinin, geleneklerinin korunmasına ve imparatorluğun tesis edilmesine yönelik okuduğu manifestosunun da adeta bir taslağı niteliğindeki bu hikâye, Mishima'nın intiharındaki toplumsal ve kültürel dinamikleri belirgin kılar. Bu itibarla itaat kültürünü benimseyen ve onurlu bir ölüm olarak seppukuyu seçen samuray etiği, Batılı rasyonel bilincin kurduğu özgürlükçü modern birey tanımlamasıyla elbette çelişki arz eder. Bu yönüyle de Teğmen'in ve eşinin intiharı, bir yandan Mishima'nın hagakure felsefesinde açılımını bulurken, diğer yandan da gelenek ve modernite çatışmasını ve bu çatışmadan doğan krizi gösterir. Shinji'nin “İmparatorluk Ordusu Çok Yaşa”⁸⁰ şeklinde bıraktığı intihar notu da geleneksel imparatorluk ideolojisiyle yoğrulmuş bir evliliğin yürütücülerinin, modernitenin birey ve özgürlük eksenli Batılı ideolojisine karşı koyduklarının bir göstergesidir. Modernitenin ölümü baskılayan yönüne de bir eleştiri niteliğindeki bu ölüm hakkında Mishima'nın düşünceleri önem arz eder. 1965 yılında “Vatanperverlik” öyküsünü sinemalaştırma fikrinin doğmasıyla birlikte Mishima, bu filmin onun için ne anlama geldiğiyle ilgili şunları söyler:

Dini bir ritüel, canlı bir kurbanın ritüeli... Yüceltme-yok etme-ve tekrar doğum esasına dayanan büyümlü bir ayın gibi... içgüdüler ve korkular gözlerinizi kapatma isteği doğururken hem izleyici hem de başkahraman, uygarlık karşıtı bir gerçekliğin yeniden ortaya çıkmasıyla yeniden bir doğum yaşayacak.”⁸¹

74 Mishima, “Patriotism,” 99.

75 Mishima, “Patriotism.”99.

76 Mishima, “Patriotism,”99.

77 Mishima, *Hagakure Samurayın Yolu*, çev. Arzum Erken (Ankara: UKM yayımları,1995).

78 Mishima, “Patriotism,” 111.

79 Mishima, “Patriotism,” 111.

80 Mishima, “Patriotism,” 111.

81 Flanagan, *Yukio Mishima*, 187.

Mishima'nın moderniteyle birlikte ölüm arzusunun baskılanmasına yönelik düşüncelerini somut bir şekilde gördüğümüz bu ifadeler öykünün de temel karşıt değerleri -gelenek ve modernite- arasında yaşanan çatışmayı anlamak bakımından önemlidir. Dolayısıyla evli çiftin intiharı hem modern uygarlığa bir tepkinin hem de vatanperverlik duygusunun izlerini taşır.

Diğer yandan *Ruh Adam*'da kadın ve erkek arasında yaşanan aşk, vatanperverlik duygusuna karşıt olarak karşımıza çıkar. Bu durum özellikle Selim'in düştüğü aşk hastalığı yüzünden onu tedavi etmeye gelen Doktor Cezmi Beyin söyledikleri aracılığıyla ortaya konur. Ona göre aşk, şehvetin estetik şeklidir. Şehvet ise tüm roman boyunca Yüzbaşı Şeref'in Selim Pusat'ı uyardığı ve bu duygunun karşısında askerliği, disiplini elden bırakmaması yönünde telkinlerde bulunduğu bir konudur. Dolayısıyla romanda yer alan intiharın, toplumsal bir ideale; disipline, şerefe, vatanseverliğe paralel biçimde ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğunda bireysel aşk ve vatan aşkı arasındaki çatışmanın aslında daha geniş ölçekte sosyal ve siyasal bir eleştiri aracı olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu durumda Selim'in Günteli'ye duyduğu aşk, bireysel hazları yansıtmakta; vatan uğruna ölmek gibi bir idealden, şereften mahrum kalmak anlamına gelmektedir.

Cumhuriyet rejiminin karşısında "krallığa sadakat yemini" etmenin bir dava haline getirildiği romanda özellikle Selim Pusat'ın askerlik değerleriyle değil de bireysel bir aşk uğruna ıstırap çekmesi sonucunda Alp Er Tunga, Atilla, İstemi Kağan, Alp Arslan, Temüçin Cengiz Kaan, Aksak Temir, Çiçi Yabgu, Kültegin, Çağrı Beğ, Oruç Reis gibi Türk komutanlar önünde yargılandığı ve ilahi bir mahkemeye çıkarıldığı sahne de Atsız'ın görüşleri doğrultusunda asıl aşkın vatan aşkı olması gerektiğine işaret eden bir görünüm arz eder.

Bu bakımdan gerek "Vatanperverlik"te gerek *Ruh Adam*'da bireysel hazlar toplumsal idealler etrafında şekillenen geleneksel değerlere koşut biçimde yer alır. Vatanperverlik"de bireysel hazları dışlayan, evliliği toplumsal bir ideal olarak imparatorluğun fermandında yer alan kurallara göre yürüten ve şeref söz konusu olduğunda ölüm için bir an bile tereddüt etmeyen çiftin intiharı Japon geleneksel değerlerine bağlılığı temsil eder. Bu bağlılık öyküde "birbirlerinin gözlerinde onurlu bir ölümü"⁸² görmeleriyle artar. *Ruh Adam*'da da Yüzbaşı Şeref'in intiharı, vatan için kendini feda edebilmenin sembolü olan askerlik mesleğine sadakati temsil etmekte; toplumsal bir ideale sözcülük etmesi bakımından bireysel her türlü davranışı reddeden bir tutumu ön plana çıkarmaktadır. İntiharın bireyden yana değil de toplumdan yana bir duruş sergilenmesinin sonucunda gerçekleşmesi her iki yazarın, modernitenin bireycilik esaslı ideolojilerinin karşısına askerliği, itaati, disiplini ve kuralları koyan dünya görüşünü de belirgin kılar. Bu bakımdan Atsız'ın "İlericiler" adlı yazısında özellikle askerlik disiplinini medeniyetle ilişkilendiren şu sözleri önem taşır; "Disiplin medeniyetin getirdiği bir davranış şeklidir. Medeniyetin doğurduğu meseleler birçok fedakârlık gerektirdiğinden insanlar hürriyetlerinden, haklarından ve çıkarlarından vazgeçmek suretiyle bu disipline uyarlar."⁸³ Hürriyet tanımına

82 Mishima, "Patriotism,"102.

83 Atsız, *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*, 153.

farklı bir bakış açısı getiren Atsız'ın modern ideolojinin çıkış noktalarından biri olan bireycilik ve özgürlük gibi anlayışlara itiraz ettiği görülür. Ona göre davranış hürriyeti geri kalmış toplumların işidir. Hürriyetin sınırsızlığı ise hayvanlara mahsustur.⁸⁴ Toplumsal değerleri öncelemek adına gerektiğinde bireyin kendi hürriyetinden dahi vazgeçmesi gerektiğini savunan Atsız, dönemin Batı'nın bireyi esas alan; hak ve hürriyetlere vurgu yapan modern ve Batılı ideolojisine karşı çıkar. Dolayısıyla *Ruh Adam*'da başkarakter Selim Pusat'ın içinde bulunduğu bireysel bunalımın, bir gölge gibi onu izleyen Yüzbaşı Şeref'in mesleki onuru yüzünden intihar etmesiyle karşılaştırılması aslında Türkiye'nin geçirdiği modernleşme sürecinde yaşanan Batılı ve yerel kültür arasındaki çatışmaya sözcülük eder.

Selçuk Esenbel'in Beşir Fuad'ın ve Mishima'nın intiharları ekseninde Türk ve Japon toplumlarının modernleşme sürecini ele aldığı "A Comparison of Turkish and Japanese Attitudes Toward Modern National Identity" başlıklı makalesi de genel anlamda iki toplumun yaşadığı kültürel kriz ortamını aydınlatması bakımından önemlidir. Türk modernleşmesinin psikolojik boyutuna eğilen Esenbel'e göre, Beşir Fuad'ın bileklerini keserek intihar etmesi ve intihar etmeden önce de bedeninde yaşanan değişimleri pozitivist görüşleri doğrultusunda kaleme alması "modern bireyin yaşadığı açmazları" ve "öfkeyi"⁸⁵ temsil eder. Yine Esenbel'e göre Mishima'nın intiharı da "ideolojik bakımdan farklı olsa da sergileme biçimi bakımından Beşir Fuad'ınkiyle benzerlik gösterir. "Geleneksel seppuku yöntemiyle intihar eden Mishima'nın estetik bir duyuşla bu intiharı gerçekleştirdiğini belirten Esenbel aynı zamanda bu ölme biçiminin "Japon toplumunun modern uygarlığın materyalist tutumundan ötürü kaybettiği manevi ve kültürel değerlere bir ikaz" niteliği taşıdığını söyler.⁸⁶ Şüphesiz Mishima'nın intiharı, farklı boyutlarıyla; birbiriyle iç içe geçen sebepler barındırır. Bu noktada altı çizilmesi gereken Mishima'nın intiharının "Vatanperverlik"teki izdüşümünün toplumsal yönü itibariyle ön plana çıkmasıdır.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda modernleşme sürecinde iki toplumun yani Japonya ve Türkiye'nin travmatik bir tarihi süreçten geçtiği söylenebilir. Beşir Fuad örneğinden yola çıkıldığında ise *Ruh Adam*'da Yüzbaşı Şeref'in intiharını da modernleşmeye ve Batılılaşmaya duyulan bir öfke ve tepki olarak okumak mümkündür. İki yazarın da vatanseverliğe kutsiyet atfetmesi ve militarist bir tutumla geleneksel değerler taraftarı olması; diğer yandan kuralsızlık ve bireycilik, gibi değerleri ise modern uygarlıkla özdeşleştirerek bunları dışlamaları eserlerinde işaret ettikleri Batılılaşma ve modernleşmenin beraberinde getirdiği kriz ortamını belirgin kılar. Bunda elbette her iki yazarın ideolojilerinin de etkisi vardır.

Vatanseverliği, millî ve geleneksel değerleri modern ideolojinin karşısına koyan bu yazarlar eserlerinde de aynı değerleri modernleşmeye ve Batılılaşmaya karşı olarak savunan karakterlere yer verirler. Bu karakterler de toplumsal rolleri itibariyle askerlik mesleğine sıkı sıkı bağlı

84 Atsız, *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*, 153.

85 Esenbel, "A Comparison of Turkish and Japanese Attitudes Toward Modern National Identity, *Japan, Turkey and World of Islam*" içinde, (UK: Global Oriental, 2011).204.

86 Esenbel, *Japan, Turkey and World of Islam*, 204.

olan; milliyetçi kimlikleriyle ön plana çıkan ve mevcut yönetim şekline memnun olmayan karakterlerdir. Bu bakımdan yazarların modern ideoloji karşısında geliştirdikleri gelenek yanlısı tutumun izleri eserlerinde mevcuttur. Kendi dönemlerinde yaşadıkları sosyal ve kültürel kriz ortamını, hayat ve ölüm arasında bir seçimi ifade eden intihar gibi bir eylemle eserlerine yansıtılmaları ise her iki toplumun modernleşme serüveninde gelenek ve Batılı unsurlar arasında yaşadıkları çatışmaya sözcülük edebilecek niteliktedir. Geleneksel, toplumsal normlardan güç alan ve bu normları aşırı derecede içselleştiren her iki karakterin intiharını bu bakımdan modernleşme ve Batılılaşma karşısında yaşanan bir kriz olarak okumak mümkündür.

Sonuç

Japon yazar Yukio Mishima ve Türk yazar Nihal Atsız genel anlamda milliyetçi söylemleriyle dikkat çeken, toplumlarının modernleşme ve Batılılaşma sürecine eleştirel bir gözle bakan iki yazardır. Mishima, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkesinin Batılılaşma politikasına itiraz etmekte, Japon kültürünü ve geleneksel değerlerini savunmaktadır. Benzer şekilde Atsız da benimsediği Türkcülük anlayışıyla Türk kültürü ve medeniyetinin bütünlüğünün korunması taraftarı olan; bireye tanınan özgürlüğü modern ideolojinin bir ürünü olarak gören ve yerel - kültürel unsurların bozulmasına sebep olduğunu düşündüğü için Cumhuriyet rejiminin Batılılaşma politikasına tepki gösteren bir yazardır.

Mishima'nın modernleşme ve Batılılaşmaya duyduğu tepkiyi ise onun hagakure ve samuray etiğini yücelten görüşlerinde bulmak mümkündür. Bu öğretinin hakkında görüşlerini kaleme alan Mishima, samurayların savaşı ruhunu; ölümü seçmelerindeki kararlılığı, vatan aşkını vurgulayarak modern bireyin hayata ve ölüme dair değişen dünya algısıyla karşılaştırmakta ve günümüz insanının geleneklerinden koptuğunu düşünmektedir. Japon ruhunu ve kültürünü temsil eden hagakure ve onun ölüme ilişkin felsefesi ise seppuku yöntemiyle gerçekleşen bir ölümü yüceltmekte, ulusal değerleri öncelemektedir. Diğer yandan Japonya'da gerek siyasi gerekse de sosyal anlamda Avrupalı tarzda gerçekleşen değişimler geleneksel değerlerin unutulmasına ve Japon halkının materyalist bir dünya düzeninde kendi ruhlarını kaybedişlerine sebep olduğu yönündeki eleştirileri beraberinde getirmiştir. Mishima da söz konusu bu eleştirileri "Vatanperverlik" adlı hikâyesinde evli bir çiftin intiharı üzerinden işlemiştir.

Japonya'da 26 Şubat Olayı'na göndermede bulunan hikâyede mevcut hükümetin imparatorluk değerleriyle örtüşmemesinden kaynaklanan çatışma ortamının sonucu olarak gerçekleşen intihar, toplumsal ve geleneksel değerlere bağlılığı yansıtır. Askerlik mesleğinin, aşırı disiplinin ve toplumsal normların içselleştirilmesine bağlı olarak gerçekleşen bu intihar aynı zamanda Teğmen Shinji'nin kendisini vatani uğruna feda edişini göstermektedir. Ülkesindeki darbe girişimi sırasında, ne bağlı bulunduğu askeri birliğe ne de darbe girişiminde bulunan asker arkadaşlarına katılabilen Shinji, seppuku yöntemiyle intihar etme kararı alır. İmparatora ve Japon geleneksel değerlerine içten bağlı olan ve evliliklerini de bu doğrultuda yürüten Shinji ve eşinin intiharı bu açıdan yaklaşıldığında yerel ve batılı unsurların bir çatışması olarak da karşımıza

çıkır. İtaat kültürünün altının çizildiği, vatan için ölümün göze alındığı, bireysel hazlardan ziyade vatan aşkının vurgulandığı hikâyede Japon kültürel kimliğinin modernleşmeyle birlikte yaşadığı bunalımın izleri de sürülür. Bu bunalımın aynı zamanda Mishima'nın hayatına da ışık tuttuğu; onun modern bir birey olarak geleneklerinden kopmanın derin bir öfkesini yaşadığı söylenebilir. Zira Mishima da Japonya'nın ruhunu ve kimliğini kaybettiğini ileri sürerek, Kalkan Topluluğu üyeleriyle hükümet ordusunun karargâhına baskın düzenledikten sonra intihar ederek hayatına son verir. Bu anlamda Mishima'nın hayatına kök salan ölüm düşüncesi -toplumsal boyutu itibariyle- ülkesinin Batılılaşma tecrübesinden yara alan modern bireyi yansıtır. "Vatanperverlik"deki Teğmen Shinji de Mishima'nın ölüm düşüncesinin toplumsal boyutunu temsil etmekte; sosyal ve siyasal anlamda yaşanan kaosu derin bir bunalım olarak tecrübe eden ve kendi ulusal değerlerini idealleştiren bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzer şekilde Atsız da *Ruh Adam* adlı romanında Türk modernleşmesinin batılı ve yerel unsurlarla olan çatışmasını bir asker olan Yüzbaşı Şeref'in intiharıyla ortaya koyar. Bu intihar da "Vatanperverlik"deki gibi tarihsel arka planında Türkiye'de sosyal ve siyasal anlamda kargaşanın olduğu bir dönemde gerçekleşir. Yüzbaşı Şeref, Cumhuriyet rejimine geçen ülkesini eleştirmekte ve mahkemede yargılanmaktadır. Askerlik mesleğinden men edilen Yüzbaşı Şeref için bu ceza kabul edilemez bir durumdur. Bu şartlar altında ölümü seçen Yüzbaşı Şeref'in intiharının Teğmen Shinji'ninki gibi "şanlı" bir eylem olarak tanımlanması ise toplumsal ideallere sıkı sıkıya bağlılığın bir göstergesidir. Atsız'ın fikir yazılarından hareketle kendi görüşlerini de toplumsal idealler çerçevesinde tanımladığı görülmekte; bu anlamda Türkçülük/Turancılıkla ilgili söylemleri dolayısıyla mahkemeye çıkarıldığı göz önünde bulundurulduğunda Yüzbaşı Şeref'i de kendi hayatına paralel olarak kurguladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bireysel bir aşk yaşayan; bireysel ve toplumsal değerler arasında çatışma yaşayan Selim Pusat da, Atsız'ın kişisel hayatının bir yönünü temsil eder. Bu bakımdan Atsız, bireysel değerlerin karşısına Yüzbaşı Şeref'in "şanlı" ölümünü koyar. Böylece, Yüzbaşı Şeref'in intiharını; kendi ruhunu, kimliğini, değerlerini korumak isteyen bir bilincin Batılılaşma krizi şeklinde yansıtır.

Her iki yazarın idealleri bakımından eserlerinde milliyetçi söylemleri ve ulusal değerleri ön plana çıkarmaları; yerel ve batılı unsurlar arasındaki çatışmayı ise karakterlerin vatan uğruna kendilerini feda etmenin bir tezahürü olarak göstermeleri ortak noktalarıdır. Bu benzerlik aynı zamanda iki Doğu toplumunun modernleşme sırasında yaşadığı benzer sorunlara işaret eder. Kendi kültürel kimliğini, değerlerini yitirme tehlikesine karşılık yine o değerlere bağlılığın bir ifadesi olarak gerçekleşen ölüm, "Vatanperverlik"de ve *Ruh Adam*'da Batılılaşmanın derin bir bunalımı ve krizi olarak karşımıza çıkmakta ve yazarların da kendi hayatlarına ışık tutmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar/References

- Akdemir, Nuray. *Japon Edebiyatında Varoluşçuluk Akımı Etkileri*. Ankara Üniversitesi, 2012.
- Altun, Fahrettin. “Modernleşme Kuramı ve Gelişme Sorunu,” *Divan Dergisi*, 8 (2000): 123-186.
- Arkun, Nezahat. *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 1978.
- Atsız, H. Nihal. “Aynı Tarihi Yanlışığa Düşüyoruz,” *Atsız Mecmua*, (1932), <https://huseyinnihalatsiz.com/makale/ayni-tarihi-yanlisliga-dusuyoruz>
- Atsız, H. Nihal. *Atsız: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik: Makaleler*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Atsız, H.Nihal. *Ruh Adam*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Bekiroğlu, Nazan. *Ruh Adam Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi*. 2020. <http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/ruh-adam-romani-uzerine-birtahlil-denemesi>
- Belge, Murat. *Militarist Modernleşme Almanya, Japonya, Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Çatma, Bahattin. *II. Meşrutiyet Dönemi Türkcülük (1908-1913)*. Doktora tezi., İnönü Üniversitesi, 2018.
- Elvis, Ahmet. “Nihal Atsız’ın Ruh Adam Romanında Yer Alan Tip ve Karakterlerin İncelenmesi,” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 32 (2012): 235-261.
- Ercilesun, Ahmet Bican. *Atsız Türkcülüğün Mistik Önderi*. Ankara: Panama Yayınları, 2018.
- Erdemir, Ali Volkan. “Fact and Fiction Japanese Social Norms in in Mishima Yukio’s “Patriotism.” *Ankara Üniversitesi Dil Tarih –Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sayı 54 (2014): 367-376.
- Esenbel, Selçuk, “Türk ve Japon Modernleşmesi: ‘Uygurlık Süreci’ Kavramı Açısından Bir Mukayese,” *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı 84 (2000): 18-36.
- Esenbel, Selçuk. *Japan, Turkey and The World of Islam*, UK: Global Oriental, 2011.
- Esenbel, Selçuk. *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı*, İstanbul: İletişim yayınları, 2021.
- Esenbel, Selçuk. “A Comparison of Turkish and Japanese Attitudes Toward Modern National Identity, *Japan, Turkey and World of Islam*” içinde, UK: Global Oriental, 2011.
- Flanagan, Damien. *Yukio Mishima*. UK: Reaktion Books, 2014.
- Güven, Devrim Çetin. “Doğumunu Hatırlayan, Ölümünü Hazırlayan Yazar.” *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi* 16 sayı. 92 (2020):56-59.
- Güven, Devrim Çetin. “How Has the Nobel Prize Affected the Canonisation of Japanese Literature,” *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, sayı 27 (2021): 927-942.
- Güven, Devrim Çetin. “The Film Adaptation of Yukio Mishima’s Three Novels and His Shocking “death-story” in Schrader’s A Life in Four Chapters.” *RumeliDE*, sayı. 24 (2021): 1124-1137.

- Inose Naoki ve Hiroaki Sato. *Persona A Biography of Yukio Mishima*. USA: Stone Bridge Press, 2012.
- Karabulak, Ozan. *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı*. İstanbul: Ötüken Yayınları,2017.
- Mardin, Şerif. *Türk Modernleşmesi Makaleler 4*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Mishima, Yukio. "Patriotism", Çev. Geoffrey W. Sargent. UK:New Directions Publishing, 1995.
- Mishima, Yukio. *Hagakure Samurayın Yolu*, Çev. Arzum Erken, Ankara: UKM yayınları,1995.
- Ortaylı, İlber. *Batılılaşma Yolunda*. İstanbul: Merkez Kitaplar, 2007.
- Özdemir, Cihan. *Atsız Bey Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Ötüken yayınları, 2007.
- Sabancı, Taner. "Meiji Restorasyonunun Askeri Kökenleri ve Japonya Militarizminin 1930'lardaki Darbe Girişimleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme," *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, sayı. 13 (2008): 290 – 302.
- Stokes, Henry Scott. *The Life and Death of Yukio Mishima*, New York: Cooper Square Press, 2000.
- Tekin. Nergishan. *Nihal Atsız*. İstanbul: Kariyer yayınları, 2016.
- Yasuo, Aki. *Japonyada Modernleşme ve Kadın: Raiteu Hiratsuka Örneği*. yüksek lisans tezi., İstanbul Üniversitesi,2004.